

SUCCES VOOR PLAATSELIJKE NATUURBESCHERMING HOEKSCHER WAARD

Groot reservaat in het Oude Land van Strijen

Gerard Ouweneel

Vijfendertig jaar geleden diende de Hollandsche Maatschappij van Landbouw, afdeling 'Hoeksche Waard' een ruilverkavelingsaanvraag in voor de Hoeksche Waard en het eiland Tiengemeten. Het karwei werd opgedeeld in drieën waarvan het laatste deel, 'Hoeksche Waard-Oost', thans in uitvoering is. Dat inzichten aan het veranderen zijn, blijkt uit de gang van zaken rond het Oude Land van Strijen, welke deel uitmaakt van 'Hoeksche Waard-Oost'. Terwijl de ruilverkaveling reeds gaande was, gingen de plaatselijke vertegenwoordigers van landbouw en particuliere natuurbescherming rond de tafel om na te gaan of het in het Oude Land van Strijen geprojecteerde reservaat gedeelte aanzienlijk in omvang zou kunnen toenemen. Dat is gelukt.

Toen ruim twintig jaar geleden voorbereidingen werden getroffen voor 'Hoeksche Waard-Oost' kwamen landschap- en natuurbeschermers in het geweer. Er stond veel op het spel. Het Oude Land van Strijen vormt een open ruimte van circa 1600 hectare, gelegen op korte afstand van het stampvolle Rijnmondgebied. Ondanks dat in recente jaren veel grasland werd omgezet in bouwland, vormt het Oude Land van Strijen met de belendende Sint Anthoniepolder en het Munikenland een weide-enclave omgeven door akkerbouwgebieden. De drie polders werden bedijkt in de 15de eeuw en bleven vrijwel onbewoond tot op de huidige dag; de bevolking vestigde zich langs de rondom liggende dijken. Voormalige geulen en kreken bepaalden veelal de vorm van de percelen zodat, ook al door de grillige loop van dijken en nog resterende kreken, het Oude Land van Strijen zich volslagen anders presenteert dan het omliggende recht-

toerecht-aan polderlandschap. De bodembouw van veen, klei op veen en klei leidde tot inklinkings- en oxydatieprocessen, waardoor een microreliëf ontstond. Vooral in het Oost-Oudeland is dit oorspronkelijke profiel nog wijd verbreid. Met uitzondering van het noordwestelijk deel bevindt zich veel moerig materiaal in de bodem waardoor deze voor akkerbouw minder geschikt dan wel geheel ongeschikt is.

Ganzen

Bijzonder is het voorkomen van kwel, welke plaatsheeft vanuit de veenbodem en de sloten en onder andere ontstaat door overdruk vanuit het Hollandsch Diep en de Binnenbedijkte Maas. Hierdoor behoeft water van buitenaf vrijwel niet te worden ingelaten. Van zuid naar noord zien wij in de sloten een overgang van sterk brak via zwak brak naar zoet. De goede kwaliteit van het slootwater is behoorlijk constant

Foto boven:

Deze waterloop werd 'natuurvriendelijk' gemaakt. Rechts een strook natuurontwikkeling, waarin zomer 1997 een Bruine Kiekenkief tot broeden kwam; najaar 1997 was er een kleine overnachtingsplaats van Blauwe Kiekenkief. Let op de vlakke oevers; de zogenaamde 'onderwaterbanketten'.

Foto: G.L. Ouweneel.

van samenstelling waarbij de bijdrage van kwelwater in de gehele waterhuishouding aanzienlijk is.

Een hydrobiologische inventarisatie (Nieukerken & Van der Velde 1973) toonde circa 50 waterplanten aan; de soortsaamenstelling wees op een weinig verontreinigd milieu. Soortenrijk waren ook de gewervelde waterdieren met Grote Modderkruiper en Bittervoorn als bijzonderheden. Het aantal vastgestelde soorten ongewervelde dieren bedroeg circa 110. De contactzone tussen water en land bezit plaatselijk een gevarieerde vegetatie waarin onder andere Grote Egelskop en Zwanebloem voorkomen. Tegengestelde milieufactoren als beweide/niet beweide, droog/nat, brak/zoet, en bemest/onbemest bepalen de graslandflora (Fabritius & Ouweneel 1983). Veel soorten uit het Zilververschoonverbond zijn manifest. Soorten- en kruidenrijk is de flora in het centrale oosten van het Oude Land van Strijen, het deel dat landbouwkundig het minst intensieve gebruik kent.

Voor de bezoeker zijn de vogels het meest spectaculair. De polder is een van de belangrijkste ganzenpleisterplaatsen van Zuidwest-Nederland met aantallen die kunnen oplopen tot 25.000 exemplaren (Ouweneel 1973). De ganzen slapen in de Biesbosch, op het Hollandsch Diep en op de in het Haringvliet gelegen Ventjagersplaat. Het gaat vooral om Kolganzen en Brandganzen. De eerste Kolganzen verschijnen tegenwoordig omstreeks half oktober; in 1992 waren op 4 oktober de eerste Kolganzen aan de grond. De

laatste ganzen verlaten het gebied rond 20 maart. De enkele Dwergganzen die in Nederland plegen te overwinteren, vertonen een voorkeur voor het Oude Land van Strijen (Von Essen 1993). Winter 1994-1995 verbleven er twee families van in totaal elf vogels. Voorts zijn er in het winterhalfjaar 1000-2000 Smienten. Naast de ganzen domineren in de late herfst grote groepen Kieviten en Goudplevieren. Tijdens de voorjaartrek pleisteren er kleine troepjes Regenwulpen. Vanaf 1991-1992 overwintert er een Slechtvalk die placht te opereren vanaf de masten van het de polder doorsnijdende hoogspanningstracé; Smienten, Kieviten en Houtduiven waren de meest bejaagde prooi.

De broedavifauna is kenmerkend voor een oud weidegebied. De Grutto bezit een bestand van enkele tientallen paren; de soort nam de laatste jaren toe. Recent vestigden zich Tureluurs en Zomertalingen keerde terug, na enkele jaren afwezigheid. Graspieper en Veldleeuwerik bereiken behoorlijke dichtheden en er broeden opmerkelijk veel Gele Kwikstaarten. Deze laatste vertonen een voorkeur voor zones op de grens van weide- en akkerareaal.

Ecologische hoofdstructuur

In 1983 verscheen het voorontwerp ruilverkaveling. Dit plan voorzag in twee reservaatgebieden van totaal 185 hectare en nog eens 550 hectare aan beheergebieden, gesitueerd in de waardevolste delen van de polder. Er was toen al veel gepasseerd. Natuurbeschermers zagen hun ac-

Rond het Oude Land van Strijen liggen dijken met oude bomen. Hier de Oudedijk tussen Westmaas en Strijen.

Foto: G.L. Ouweneel.

Bij de broedvogelinventarisatie van zomer 1997 bleek dat toen dertien paar Boerenzwaluwen in het Oude Land van Strijen broedden, onder bruggetjes en in kotjes.
Foto: G.L. Ouweneel.

ties voor erkenning van de natuurwaarden van het Oude Land van Strijen uiteindelijk beloond, maar moesten ook ervaren dat de situatie er niet op vooruitging: het inscharen van liefhebberij-dieren waarvoor krottige onderkomens verzezen, kavelverkleining, het scheuren van percelen en de komst van een skelterbaan werkten ontluis-tend.

Na verschijning van het voorontwerp gingen weer tien jaar voorbij, voordat de Ecologische Hoofdstructuur van Nederland uitkwam. Hierin was een rol weggelegd voor het Oude Land van Strijen. De Landinrichtingscommissie besloot de uitvoering van onderdelen die in strijd waren met de nieuwe inzichten, uit te stellen. Daarbij viel de nadruk op voorzieningen ten behoeve van be-houd en mogelijke verbetering van kwaliteit van het oppervlaktewater. Voorts kwam binnen de commissie tussen vertegenwoordigers van land-bouw en Hoeksche Waards Landschap, de parti-culiere natuurbeschermingsorganisatie in de streek, overleg op gang gericht op uitbreiding van de geprojecteerde reservaatgebieden, waarbij vooral werd gemikt op een verbinding tussen het noordelijk in de polder gedachte re-servaatgebied en het zuidelijke. Bij de grondge-bruikers bleek duidelijke voorkeur voor reser-vaatsuitbreiding, ten koste van de oorspronkelij-ke uitgestippelde 550 hectare beheergebieden. Er kwam overeenstemming waarna een plan in procedure ging om het reservaatgedeelte uit te breiden van 180 naar 450 hectare en de opper-vlakte aan beheergebieden terug te brengen. In deze nieuwe opzet gaat het reservaat een schakel vormen tussen de Binnenbedijkte Maas en het Hollandsch Diep, waardoor wordt voldaan aan de doelstellingen van het Natuurbe-leidsplan. Voorzien is een scheiding in afwate-ring, waardoor voedselrijk landbouwwater zich niet kan vermengen met water van het toekomstige reservaat.

Vogelbescherming

Nu alles achter de rug is, zijn een kleine veertig jaar verlopen tussen aanvraag en afronding van de ruilverkaveling Hoeksche Waard. In die perio-de werd het landschap grondig onder handen genomen, niet zelden geruïneerd (Ouweneel 1972). Trouwens, waar niet? Ongetwijfeld was het een zegen dat het Oude Land van Strijen het laatst aan de beurt kwam. De tijd deed hier nut-tig werk, want de vraag is of enkele decennia te-rug men zich ook zou hebben ingespannen om natuurwaarden in grote delen van de polder te behouden. Vraagtekens ook of ook de grote open ruimte behouden zal blijven, uniek voor de regio. Die ene in het kader van de ruilverkaveling gebouwde boerderij in de noordwestelijke land-bouwhoek schaadt die open ruimte niet al te zeer.

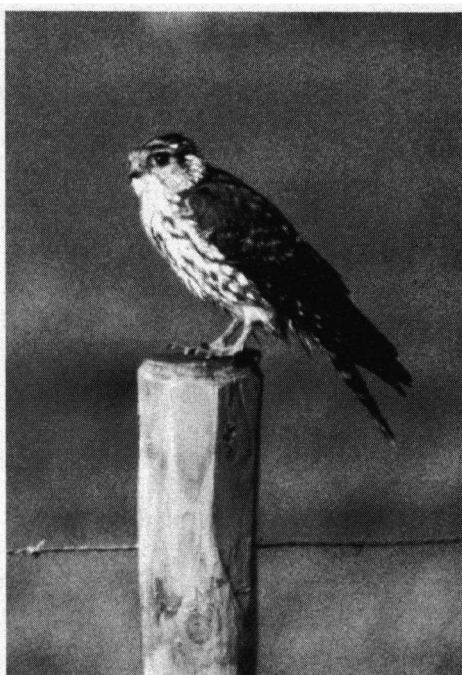
Het is afwachten hoe het bewind zal gaan uitpak-ken in de beheergebieden. Deze komen als een bufferzone rond het reservaat te liggen. De grenssloot tussen deze bufferzone en het land-bouwgebied zal op laag peil komen. Te hopen valt dat discreet zal worden omgesprongen met de smalle grindwegen - ook uniek in de regio - die noord-zuid door de polder lopen en ook met de oude rijke boombeplantingen op de rond het Oude Land liggende dijken. Beide zetten de allu-re van het gebied luister bij, zijn mede ambience-bepalend.

De gang van zaken rond het Oude Land van Strijen laat zien dat actieve betrokkenheid van regionale particuliere natuurbeschermingsorga-nisaties succesvol kan uitpakken. Buiten het re-servaatgedeelte zal de rest van het Oude Land ongetwijfeld worden prijsgegeven aan de cul-tuursteppe. Hierin ging de Hoeksche Waard het Oude Land van Strijen voor. Terwijl zich een nog somberder toekomstbeeld aftekent. Want 131.000 stuks, 20% van het contingent woningen dat de natie tot 2000 moet bouwen, zal in Zuid-

Holland komen. Planologen kijken begerig naar de volgens hun maatstaven lege, direct aan het Rijnmondgebied grenzende Hoeksche Waard. Zoals eveneens naar deze streek wordt gekeken om glasteeltuinbouw uit het ook al volle Westland onder te brengen. De verzekeringsmaatschappij AMEV, de nieuwe eigenaar van de Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen, de grootste grauwe-ganzenpleisterplaats van het noordelijke deltagebied, heeft zich al kandidaat gesteld om haar bezit voor glasteeltuinbouw aan te wenden.

En tot slot scherpt de komst van het reservaat 'Het Oude Land van Strijen' ons weer in dat anno 1997 natuurbeschermers - en vogelbeschermers in het bijzonder -, willen zij wat beschermen, eigenaar moeten zijn van de gebieden waarin de te beschermen flora- en/of faunaelementen huizen. Om in Nederland broedende Purperreigers, Grauwe Klauwieren, Zwarte Sterns, Grutto's en nog ten minste een dozijn andere soorten te houden, kunnen archiefkasten vol met rapporten worden geschreven 'wat er zou moeten gebeuren'. Maar het lot van deze soorten ligt in handen van de instanties die de scepter zwaaien over hun broedterreinen. Kopen en veilig stellen is het enige. Dat is nu al het geval en zal in Nederland 2000-plus steeds meer blijken.

■ Gerard L. Ouweneel, Lijster 17, 3299 BT Maasdam.

's Winters zijn er meestal Smellekens in het Oude Land van Strijen. Najaar 1996.
Foto: G.L. Ouweneel.

LITTERATUUR:

Centrale Cultuurtechnische Commissie (1983): Rapport voor de ruilverkaveling Hoeksche Waard-Oost. Ministerie van Landbouw en Visserij, Utrecht.

Essen, L. von (1993): The Swedish Lesser White-fronted Goose Project 1981-1992. Rapport.

Fabritius, H.E. & G.L. Ouweneel (1983): Nieuwe toekomst voor het Oude Land van Strijen. *Zuidhollands Landschap* 4-1983: 14-17.

Landinrichtingscommissie (1992): Themanummer Oude Land van Strijen. Informatieblad van de Landinrichtingscommissie. Uitgave augustus 1992, nummer 8. Klaaswaal.

Nieuwenkerken, E.J. & G. van der Velde (1973): Een hydrobiologische inventarisatie van sloten in het Oude Land van Strijen en de Sint Anthoniepolder. *De Levende Natuur* 76: 273-279.

Natuurwetenschappelijke Commissie (1980): Advies van de Natuurwetenschappelijke Commissie van de Natuurbeschermingsraad betreffende de ruilverkaveling Hoeksche Waard-Oost. Utrecht.

Ouweneel, G.L. (1972): Hoeksche Waard waarheen? *Natuur en Landschap* 26: 259-267.

Ouweneel, G.L. (1973): De ganzen van het Oude Land van Strijen. *De Levende Natuur* 76: 185-191.

Internationale Stichting voor Zeldzame Huisdierenrassen opgericht

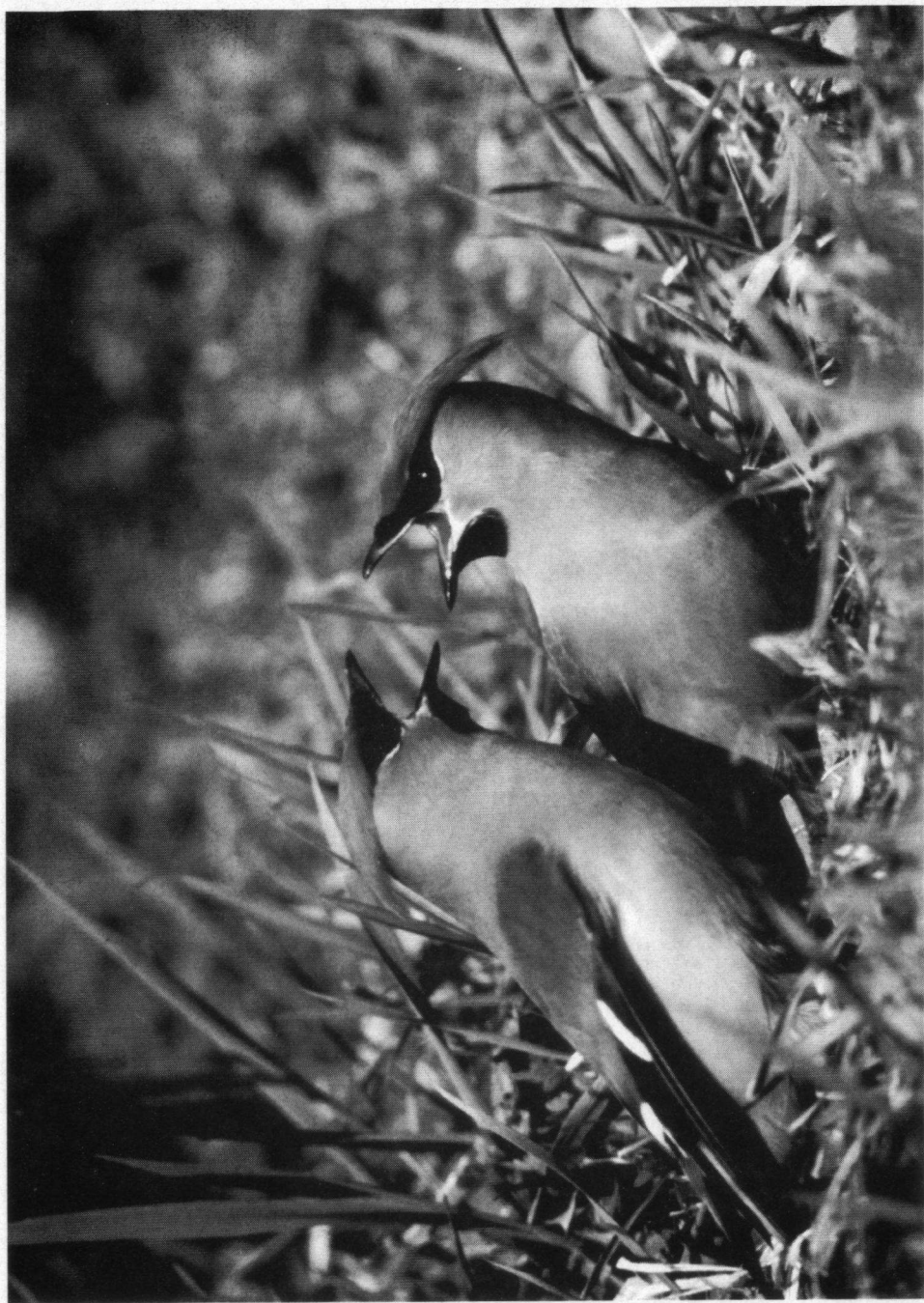
De internationale stichting SAVE (Saveguard for Agricultural Varieties in Europe) is op 13 december 1997 opgericht. SAVE is een Europese koepelorganisatie die het in stand houden van bedreigde rassen en variëteiten van landbouwhuisdieren en cultuurplanten in Europa stimuleert en coördineert. De Nederlandse Stichting Zeldzame Huisdierrassen (SZH) was gastheer voor de oprichtingsbijeenkomst.

Door generaties van gerichte fokkerij en veredeling zijn vele rassen van landbouwhuisdieren en cultuurplanten ontstaan die optimaal aan hun specifieke omgeving zijn aangepast. Dit genetische en cultuurhistorische erfgoed wordt in toenemende mate bedreigd. In diverse landen zijn

daarom organisaties opgericht die proberen dit erfgoed te beschermen. Vertegenwoordigers van deze organisaties en onafhankelijke deskundigen stelden vast dat er dringend behoefte was aan coördinatie van deze nationale activiteiten. Hoofddoel is bedreigde populaties van planten en dieren zo veel mogelijk in hun eigen omgeving in stand te houden en de aantallen zo vergroten dat ze ook op langere termijn behouden en benut kunnen worden.

Voorbeelden van zeldzame Nederlandse veerassen zijn: het Friese Paard, het Nederlands Trekpaard, Maas-, Rijn- en IJsselvee (roodbont melkvee), Fries-Hollands Vee, het Fries en Zeeuws Melkschaap, het Zwartbleeschaap en het Drents Heideschaap.

Meer informatie bij de SZH, (0343) 45 87 34.

Eerste prijs. Vechtende Pestvogels om appeltje, Utrecht, Rotsoord, 3 april 1996. Nikon 600 mm/F 5,6.
Naar een dia van Erwin van Laar.